

НАСТАВНО И НАУЧНО –УМЕТНИЧКОМ ВЕЋУ

Предмет:

Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата Александре В. Мокрањац

Одлуком Наставног и научно–уметничког већа Архитектонског факултета Универзитета у Београду број 01-1252/2-13.2 од 13. септембра 2021. године, именовани су чланови Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Александре В. Мокрањац, дипломираног инжењера архитектуре, наслова

УЛОГА ТИПО-МОРФОЛОГИЈЕ У НОВИМ КОНЦЕПТИМА СТАМБЕНИХ УРБАНИТЕТА БЕОГРАДА ПОСЛЕДЊЕ ТРЕЋИНЕ XX ВЕКА

После прегледа достављене Дисертације и одговарајућих пратећих материјала, као и кандидаткињине одбране Пријаве теме предметне докторске дисертације 17. септембра 2018. године пред Комисијом, Комисија за за оцену и одбрану докторске дисертације сачинила је следећи

РЕФЕРАТ

1. УВОД

1.1. Хронологија одобравања и израде дисертације

Докторске академске студије архитектуре кандидаткиња је уписала 2015/2016. године. Усмерена настава и ужа научна област истраживања јесте Архитектура и урбанизам.

На основу члана 98. Статута Универзитета у Београду – Архитектонског факултета („Сл. билтен Архитектонског факултета“, бр. 116/17 – пречишћен текст), а у вези са чланом 28. Правилника о докторским студијама на Универзитету у Београду („Гласник Универзитета у Београду“, бр. 191/16) и чланом 28. и 29. Правилника о докторским студијама („Сл. билтен Архитектонског факултета“, бр. 102/14) и Одлуком Већа докторских студија Архитектонског факултета Универзитета у Београду од 19. новембра 2018. године, Наставно–научно веће је, на седници одржаној 26. септембра 2018. године, донело одлуку бр. 01-2683/2-8.5, којом је образована Комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације кандидаткиње Александре В. Мокрањац, дипломираног инжењера архитектуре – наслова „Улога типолошко-морфологије у новим концептима стамбених урбаних комплекса Београда последње трећине XX века“, следећег састава

- др Владан Ђокић, ментор
редовни професор, Универзитет у Београду, Архитектонски факултет
- академик Бранислав Митровић, члан Комисије
професор емеритус, Универзитет у Београду, Архитектонски факултет
- Владимир Лојаница, члан Комисије
редовни професор, Универзитет у Београду, Архитектонски факултет
- др Станко Гаковић [1946–2021], члан Комисије
редовни професор, Институт уметности у Хјустону, Департман за пројектовање
(Art Institute of Houston, Design Department, USA)

На основу члана 108. Статута Универзитета у Београду – Архитектонског факултета („Сл. билтен Архитектонског факултета“, бр 19/18) и члана 32. и члана 33. Правилника о докторским студијама Универзитета у Београду („Сл. гласник УБ“, бр. 191/16 – пречишћен текст) и сагласности Већа научних области Грађевинско–урбанистичких наука Универзитета у Београду од 02. априла 2019. године, Наставно и научно–уметничко веће Архитектонског факултета, на седници одржаној 15. априла 2019. године, донело је одлуку број 01-754/2-5.2 да се Александри В. Мокрањац, дипломираном инжењеру архитектуре одобрава рад на теми докторске дисертације наслова **„Улога типоморфологије у новим концептима стамбених урбанитета Београда последње трећине XX века“**, и да се за ментора именује др Владан Ђокић, редован професор Универзитета у Београду – Архитектонског факултета.

Наставно и научно–уметничко веће Архитектонског факултета, одржано 28. јуна 2021. године, одобрило је – на лични захтев кандидаткиње – продужетак рока завршетка докторских академских студија одлуком број 01-748/2-9.19, за годину дана, односно до 30. септембра 2022. године.

Септембра 2021. године, завршену докторску дисертацију, уз сагласност ментора, професора др Владана Ђокића, кандидаткиња александра В. Мокрањац предала је на Веће докторских студија. На основу члана 109. и члана 110. Статута Универзитета у Београду – Архитектонског факултета („Сл. билтен Архитектонског Факултета“, бр. 19/18 и 126/21), у вези са чланом 37. Правилника о докторским студијама Универзитета у Београду – Архитектонског факултета („Сл. билтен Архитектонског факултета“, бр. 122/20) и Одлуком Већа докторских студија Факултета од 22. марта 2021. године, Наставно и научно–уметничко веће Факултета, на седници одржаној дана 29. марта 2021. године, донело је одлуку број 01-383/2-3.2 да се образује Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидаткиње Александре В. Мокрањац, наслова **„Улога типоморфологије у новим концептима стамбених урбанитета Београда последње трећине XX века“**, следећег састава

- академик Бранислав Митровић, члан Комисије
професор емеритус, Универзитет у Београду, Архитектонски факултет
- Владимир Лојаница, председник Комисије
редовни професор, Универзитет у Београду, Архитектонски факултет
- мр Васа Перовић, члан Комисије
редовни професор, Универзитет у Љубљани, Архитектонски факултет
(Univerza u Ljubljani Fakulteta za arhitekturo, Slovenia)

1.2. Научна област дисертације

Докторска дисертација припада образовно–научном пољу *техничко–технолошких наука*, научној области Архитектура и урбанизам, за коју је матичан Архитектонски факултет Универзитета у Београду. Ментор предметне дисертације – др Владан Ђокић, редовни је професор Универзитета у Београду – Архитектонског факултета.

Следећи списак радова квалификује редовног професора др Владана Ђокића за ментора докторске дисертације

- **Djokić, V.**, Milovanović, A., Ristić Trajković, J. (2020). The Textuality of the Modernist Rural Landscape: Belgrade Agricultural Combine (PKB) as a Driver of the Urban Development of Third Belgrade. *Land*, 9(11): 452. <https://doi.org/10.3390/land9110452> SSCI
- **Djokić, V.**, Ristić Trajković, J., Furundžić, D., Krstić, V., Stojiljković, D. (2018). Urban garden as lived space: Informal gardening practices and dwelling culture in socialist and post-socialist Belgrade. *Urban forestry & urban greening*, 30: 247-259. <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2017.05.014> SCIE SSCI
- Simić, I., Stupar, A., **Djokić, V.** (2017). Building the Green Infrastructure of Belgrade: The Importance of Community Greening. *Sustainability*, 9(7): 1183. <https://doi.org/10.3390/su9071183> SCIE SSCI
- **Djokić, V.**, Ristić Trajković, J., Krstić, V. (2016). An Environmental Critique: Impact of Socialist Ideology on the Ecological and Cultural Sensitivity of Belgrade's Large-Scale Residential Settlements. *Sustainability*, 8(9): 914. <https://doi.org/10.3390/su8090914> SCIE SSCI
- Gučević, J.P., Milićević, D.M., Vasović, O.P., **Djokić, V.A.** (2016). Creation of land fund for the purpose of land management in the Republic of Serbia. *Survey Review*, 48(346): 31-39. <https://doi.org/10.1080/00396265.2015.1097586> SCIE

1.3. Биографски подаци о кандидаткињи

Александра В. Мокрањац рођена је, школовала се и ствара у Београду као самостални аутор – архитект, теоретичар и истраживач. Дипломирани је инжењер архитектуре, Пројектантског смера Архитектонског факултета Универзитета у Београду (1988), у класи професора Дејана Настића, оценом 10 за пројект градског хотела делукс категорије. Током два семестра апсолвентског стажа боравила је у Француској (Тулуза 1985, Париз, 1986), на професионалном и усавршавању француског језика. Диплому француског језика, Француске Алијансе (*Alliance Française, École Internationale de Langue et Civilisation Française*) стекла је у Паризу (1986). Трећег семестра, била је на пракси у Швајцарској, у Архитектонском бироу Штудер (*Studer S. A.*) у Ла-Шо-де-Фону, (1987), где је пратила и Симпозијум, и друга обележавања стогодишњице рођења Ле Корбизјеа.

Запослена од 1989. године (Синтеза Д.О.О, Београд), по пложеном Државном испиту (1991) постаје самостални пројектант (1994–1996). Ко–аутор је и аутор идејних и главних архитектонско–грађевинских и пројеката ентеријера стамбених и пословних објеката, у разним архитектонским бироима (1996–2001).

Статус самосталног аутора остварила је при УЛУПУДС–у (од 2002–у току). Члан је Инжењерске коморе Србије (од 2003). Међу значајније реализације убраја архитектонски и пројект ентеријера за реконструкцију ресторанског дела објекта Обласне контроле лета (Аеродром Никола Тесла, Београд, 2004–2006).

Сарадник је САНУ кроз заједничке и самосталне пројекте (*Архитект Борисављевић и ми*, 2014–у току). Сарадник је *Речника појмова ликовних уметности и архитектуре САНУ* – ауторских одредница

за област архитектуре (од 2010–у току). Аутор је две монографије о фундаменталној улози архитектуре на укрсници између *култа* и *културе урбаног простора* у настанку и развоју цивилизације – *Антологија Архитектуре и Цивилизације* (Београд: Службени гласник, 2012) и *Град и Храм* (Београд: Службени гласник, 2015), стручно рецензиране од стране еминентних архитеката, академика САНУ. Поред награда, монографије су уврштене и у библиографију одредница *Речника појмова ликовних уметности и архитектуре САНУ*, том I (А–Б) (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2014) и *Речника појмова ликовних уметности и архитектуре САНУ*, том II (Е–к) (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2020).

Докторске академске студије на Универзитету у Београду – Архитектонском факултету, уписала је (2015/2016), као вид активне академске, стручно и научно утемељене подршке супротстављању (*не*)планској ерозији урбанитета престонице. Срж истраживачке платформе сагледава и поставља у пројектантски блиске поступке и изворне капацитете самобитне дисциплине архитектуре. Пријављену тему докторске дисертације *Улога типо-морфологије у новим концептима стамбених урбанитета Београда последње трећине XX века* – одбранила оценом 10 (17.09.2018), истоветном оствареној просечној оцени (2015–2018).

Шире–културолошке утицаје архитектуре представља на симпозијумима, округлим столовима и предавањима. Учествовала је на Интернационалној конференцији *On Architecture – Strand 2013* (САНУ, Галерија науке и технике) – излагањем самосталног истраживања, идејног архитектонског пројекта *Contemporary/Timless Christian–Orthodox Temple* (*Савремен/свевремен православни храм*) и читањем теоријске потке рада *Town and Temple* (*Град и храм*), и представљањем ауторске књиге *Антологија Архитектуре и Цивилизације. Друштво пријатеља Србија–Француска* иницирало је њен тематски есеј „Самјуел Бекет у светлости пасије деконструктивизма“. Аутор је прочитао есеј прво у Етнографском музеју Београда (2006), и затим поново, на позив *YUBIN Међународног културног центра* (2006). Швајцарско удружење *Association des amis du Centre de recherche Ferdinand Gonseth* уврстило је у свој програм њен рад « *AntiBabylone, L’humanité entre le myth et la réalité* », те је у њиховој организацији аутор рад и прочитао, на Симпозијуму у Лозани, у Свечаној сали Конзерваторијума (2005).

Учесник је колективних изложби – *Салона архитектуре МПУ* (2006, 2012, 2015, 2016. и 2017), *Изложбе новопримљених чланова Архитектонске секције УЛУПУДС* (2002), *Мајске изложбе УЛУПУДС* (2006, 2013, 2014, 2015, 2016. и 2017) и ретроспективе *Портрети архитекта УЛУПУДС–а 1953–2010* (2010).

Добитник је Награде УЛУПУДС за научну есејистику 57. Међународног сајма књига у Београду (2012) за ауторску монографију *Антологија архитектуре и цивилизације* (2012), и Награде УЛУПУДС за најбољу књигу у категорији теорије архитектуре на 60. Међународном сајму књига у Београду (2015) за ауторску монографију *Град и Храм* (2015), као и две Годишње награде УЛУПУДС (2013. и 2014).

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Докторска дисертација кандидаткиње Александре В. Мокрањац, наслова „**Улога типо-морфологије у новим концептима стамбених урбанитета Београда последње трећине XX века**“*, изложена је на шесто нумерисаних страница, укључујући и шедесет шест листова графичких прилога. Основни текст Дисертације, подељен је у седам поглавља и садржи укупно петсто седамдесет две стране. Резимеи на српском и енглеском језку, и детаљан садржај претходе основном тексту

* Сви даљи наводи преузети у из предметне Дисертације, кандидаткиње Александре В. Мокрањац, дипл. инж. арх.

Дисертације. Двеста седамнаест референци коришћених у Дисертацији наведено је на шеснаест страна, после основног текста. Листу референци чине три комплета јавно доступних пројектних елабората Историјског архива Београда, један Генерални урбанистички план Београда, један необјављен пројектни елаборат (ИАУС), затим делови пројектне документације и графичке грађе из приватне архиве љубазношћу аутора, академика Милана Лојанице, по један прилог из архиве Милоша Јуришића и архиве Александре Мокрањац (ауторски прилог), такође и једно посебно међународно монографско издање (ИСПУ), потом деведесет четири књиге, два музеолошка каталога, два међународна извештаја о потенцијалном стављању на листу заштите, те осамдесет шест научних чланака, укључујући ту и радове у виду саопштења и есеја изложене у педесет две референте научне публикације, као и двадесет четири допунска интернет извора.

Средишњим делом рада излаже се поступно ток истраживања. Састоји се из четири дела и шест глава. Први део чине прве три главе, други део – четврта глава, трећи део – пета глава и четврти део – шеста глава. Завршни, пети део рада, односно – седма глава садржи Закључни преглед резултата истраживања са Закључцима и препорукама, те дискусијом резултата и Усмерењима могућих даљих праваца деловања и истраживања.

Приказане целине Дисертације, подељене су тематски, проблемски и методолошки у одговарајуће потцелине, чиме је и формиран њен коначан садржај, изложен у наставку текста.

Садржај

Увод	1
Претходна анализа сазнања о проблематици и предмету истраживања	4
Образложење проблема и предмета истраживања	16
Циљеви и задаци истраживања	17
Полазне хипотезе истраживања	19
Научне методе истраживања и очекивани резултати	20
Начелна структура докторске дисертације	27
Део I	
1. Типо-морфолошки и типолошки приступ као архитектури-урбанизму иманентна методологија истраживања	29
1.1. Супресија принципа типо-морфологије и <i>пара</i> -урбане последице	32
1.2. Критички капацитети типо-морфологије	34
1.2.1. Критика дезинтеграције градске четврти – распад урбаног ткива	36
1.2.2. Ка реafirмацији међуусловљености грађевина и слободних јавних простора	39
1.3. Критички капацитети типологије	46
1.3.1. Важност типолошке методе за пројектовање – Ален Калхун (1967)	48
1.3.2. Интегрално архитектонско промишљање архитектуре, и концепата типа и типологија Рафаела Монеа (1978)	50
1.3.3. <i>Pavana 'разломљених слика' – деградација архитектуре укидањем њених оперативних и просторних атрибута</i>	63
1.3.4. Анализа модернизма и реакције на модернизам у концепту 'трију типологија' Ентонија Видлера (1976/2003)	66

1.3.5. Изворни концепти типа и типологије vs модернистичко-функционалистичких у тумачењима Дагласа Келбауха (1988/2002; 1996/2009)	69
1.4. <i>Townscape</i> – моћ и немоћ писаног дискурса	78
1.4.1. Критички потенцијали <i>Townscape</i> концепта	80
1.5. <i>La Tendenz</i> -а (1965–1985) и домен колективне станоградње	84
1.5.1. ' <i>Monte Amiata, complesso abitativo</i> (1967–1972), <i>Gallaratese, Milano</i> ' – излет у велику размеру	85
1.5.2. Куће општине Венеција (1984–1987), некадашње индустријско подручје Сафа ('SAFFA'), шестина Канеређо	88
1.5.3. Критички потенцијали усложњавања слике и приступа	91
2. Модернистички аспекти масовне станоградње – индустријске префабрикације у концепту отвореног плана	93
2.1. Генеза настанка теоријских претпоставки концепта стамбене масовности и отвореног плана – Планетарни ниво	96
2.1.1. Систем <i>Dom-ino</i> (1915–1929) за реконструкцију фламанских села	102
2.1.2. Серијске радничке куће – Куће великог бетона' у Троју (« <i>Les Maisons de gros béton</i> » <i>Le Vouldy, Troyes (France)</i> , 1919) и серијска 'Кућа Монол' (« <i>La Maison Monol</i> », 1920)	103
2.1.3. Прва (серијска) кућа са кровном баштом – Ситроан (« <i>Citrohan</i> », 1920)	104
2.1.4. 'Савремен град за три милиона становника' (1922) и колективне зграде–виле (« <i>Les Immeubles-Villas</i> »)	106
2.1.5. 'Павиљон Новог духа' (« <i>Le Pavillon de l'Esprit Nouveau</i> », 1925) – првобитно изложбени, намење колективној станоградњи Париза	108
2.1.6. 'План Суседства Париза' (« <i>Le Plan Voisin de Paris</i> », 1925)	109
2.1.7. Оспоравање улоге и вредности традиционалне улице (1929)	112
2.1.8. Ле Корбизје и Пјер Жанере – „Пет тачака нове архитектуре“ (1926)	114
2.1.9. 'Вила Савој' у Поасију (« <i>La villa Savoye</i> », Poissy 1928/1929–1930/1931), Ле Корбизјеа и Пјера Жанереа – за потребе приватног луксуза	117
2.1.10. Ле Корбизје и Пјер Жанере – <i>архитектура без локације</i> – – део пребивалишта 'Озареног града' (« <i>La Ville Radieuse</i> », 1930)	118
2.1.11. Епилог лекорбизијанског сажимања стамбене четврти у један објект – марсејска 'Јединица становања' (« <i>l'Unité d'habitation</i> », Marseille, 1945/1947–1949)	120
2.2. Феномен и ефекти префабрикације у масовној станоградњи	131
2.2.1. Теоријски дискурс о напредној техници префабрикације Валтера Гропијуса	134
2.2.2. Мотиви/програм/модел колективне станоградње лекорбизијанског 'индустријског прототипа бесконачне репетиције'	138
2.2.3. 'Велики мас–стамбени ансамбли' Европе и Америке	139
2.3. Критички капацитети модернистичког отвореног плана	155
2.3.1. Недореченост отвореног плана (и) у домену масовне станоградње	156
2.3.2. <i>Рањиви простори пара-урбаног</i> – од Џјен Џејкобс до Оскара Њумана	159
2.3.3. <i>Проблематике устројства стамбеног окружја</i> – – систематизоване у просторним анализама др Станка Гаковића	211
3. Ка употпуњујућој/интегративној архитектури	223
3.1. Општији контексти и оквири развоја масовне станоградње Београда	224

3.1.1. Утемељење питања становања, станоградње и стамбених политика у стамбеном наслеђу Београда друге половине двадесетог века	226
3.1.2. Институционално–законодавни оквир станоградње Београда последње трећине двадесетог века	228
3.2. Критичко–аналитички капацитети модернистичког аспекта колек тивне масовне станоградње Београда у концепту отвореног плана	230
3.2.1. Теоријска постигнућа предочавања последица некритичке примене профитних стамбених политика	232
3.2.2. Планови и оперативна достигнућа масовне станоградње Београда последње трећине двадесетог века	233
3.2.3. Београдске <i>константе униформности – трајне добити малих промашаја</i>	238
3.3. Допринос <i>Београдске школе архитектуре/становања –</i> Критичко–аналитички капацитети преклопљених контекста станоградње Београда	257
3.3.1. Наизменична, вишеструка упоредно–повратна пројектантска методологија архитект Милан Лојаница – <i>Записи са цртаћег стола (1975)</i>	259
3.3.2. Седам пројектантски утемељених тачака критике и одступања од апсолутизованог модернизма, др Станка Гаковића	264
3.4. Провера и допуна критеријума за избор студија случаја	266
3.5. Избор студија случаја	269

Део II

4. Преиспитивање граница модернистичког схватања типологије	272
4.1. Анализа урбанитета Јулино брдо	273
4.1.1. Конкурсни распис, резултати и општи подаци Јулиног брда	275
4.1.2. Процена стања пројектне документације	276
4.1.3. Типо–морфолошке и ликовно–обликовне специфичности	277
4.1.4. Типолошке, обликовне и функционалне одлике – од објекта до стана	280
4.1.5. Конструктивни и технички аспекти архитектонског решења	282
4.1.6. Компаративна критичка анализа	284
4.1.7. Аспекти остварења конкурсне замисли урбанитета Јулино брдо	289
4.1.8. Пројектантска питања постављена реализацијом урбанитета Јулино брдо	290

Део III

5. Ка савременој архитектури реалне разлике	291
5.1. Анализа урбанитета Блок 19а	293
5.1.1. Конкурсни распис, резултати и општи подаци Блока 19а	293
5.1.2. Процена стања пројектне документације	295
5.1.3. Типо–морфолошке и ликовне–обликовне специфичности	298
5.1.4. Типолошке, обликовне и функционалне одлике – од објекта до стана	300
5.1.5. Конструктивни и технички аспекти архитектонског решења	305
5.1.6. Компаративна критичка анализа	308
5.1.7. Аспекти остварења конкурсне замисли урбанитета Блок 19а	312
5.1.8. Пројектантска питања постављена реализацијом урбанитета Блок 19а	315

Део IV

6. Парадигме истраживачко–пројектантске доследности	318
6.1. Студије тематике стамбене неусловности и подстандарда – <i>велико у малом</i> <i>наличија Београда</i>	320
6.1.1. <i>Простори беде</i> – од „нужности“ до типолошког практикума	323
6.1.2. Суштински квалитативни аспекти остварења експерименталног задатка	340
6.2. Урбанитет Гоцлав (Gosław) – нов град за сто хиљада становника	343
6.2.1. Ток морфогенетских и типолошких истраживања и опредељења	349
6.2.2. Аспекти преиспитивања типоморфолошке условљености	351
6.3. Туристичко место Јаз крај Будве – визија уређења насеља и обале	357
6.3.1. Морфогенетски и типолошки правци поставке пројекта	358
6.3.2. Амбијентални аспекти архитектуре отворених и затворених простора	361

Део V

7. Закључни преглед резултата истраживања	364
Закључци и препоруке	369
Графички прилози	506
Списак графичких прилога	573
Библиографија	579
Биографија аутора	595
Изјава о ауторству	597
Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторске дисертације	598
Изјава о коришћењу	599

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља Дисертације

Структуру Дисертације чине три основне целине – *Увод* (образложење теме, проблема и предмета студије и приказ прелиминарних истраживања), *средишњи део* – *приказ теоријских оквира и интерпретација резултата истраживања* и *Закључна разматрања*, те издвојен сегмент графичких приказа. Затим следе – списак графичких прилога, библиографија, биографија аутора и пратеће изјаве о ауторству, о истоветности штампане и електронске верзије докторске дисертације и о условима њеног коришћења.

Уводни део поред основних сазнања о теми рада износи и увиде у релевантне теорије објашњавајући контекст и област истраживања, те формулише истраживачки предмет, и у односу на њега – проблем истраживања, те утврђује и образлаже истраживачку позицију. Сегмент чини неколико потцелина, почевши од претходне анализе сазнања о теми са предоченим и анализираним – ауторски формулисаним кључним појмовима, концептима и појавама коришћеним у даљем току рада. Затим следе образложење предмета и проблема истраживања, дефинисање циљева и задатака са тежишним формулисањем полазних хипотеза. Закључни део *Увода* представља образложење примењених научних метода са проценама научне оправданости и очекиваних резултата истраживања.

Приказ теоријских оквира и интерпретација резултата истраживања развијен је у четири дела уобличена у шест комплементарних целина. *Први део* – конципиран је тако да надслојавањем приказа и анализа релевантних архитектонских теорија и пракси – почевши од типолошке и типологије, преко модернистичких аспеката масовне станоградње, закључно са истраживањима елемената и предуслова употпуњујуће/интегративне архитектуре – искристалише кључне теоријске позиције и

истраживачке платформе. Други део представља степеновану, компаративно–критичку анализу и интерпретацију прве студије случаја – урбанитет Јулино брдо. Трећи део аналогно приказује другу студију случаја – урбанитет Блок 19а. Четврти део износи ближа разматрања три допунска истраживачко–студијска пројекта – релевантна за утврђивање саме промене пројектантске парадигме Београда последње трећине двадесетог века.

Први део – обухвата прве три главе предметне Дисертације. Особеност истраживања јесте и у томе што се у методолошком смислу кључни витални елементи и аспекти различитих простудираних пројектантских приступа интегришу – успостављајући посебну методолошку платформу чије су главне компоненте – композитна типолошка и типолошка анализа, комплексна архитектонско–урбанистичка анализа и критичко–теоријска – компаративно–интерпретативна анализа.

Првом главом, кроз прве три потцелине – приказују се и проблематизују првенствено принципи и критички капацитети методологија типолошке и типологије са становишта архитектури–урбанизму иманентних методологија истраживања. Четврта потцелина разматра аспекте и критичке потенцијале покрета Таунскејп (*Townscape*) у светлости моћи и немоћи писаног дискурса. Тема пете потцелине јесте деловање архитеката *La Tendenz*-е – односно раскорака њихових теоријских постигнућа темељне критике модернизма, и остварене пројектантске праксе – посебно уочљивих у домену колективне станоградње. Компаративне критичке анализе изведене су кроз форму две микро–студије случаја – миланске Монте Амијате/Галаратезе (*Monte Amiata/Gallarateze*, 1967–1972) архитеката Карла Ајмонина и Алда Росија, и реконструкције некадашњег индустријског подручја Сафа (SAFFA) – кућа општине Венеција (1984–1987), архитеката Виторија Греготија са сарадницима.

Другом главом излажу се и проблематизују модернистички аспекти масовне станоградње у концепту отвореног плана, у сукцесији и међуутицајима првенствено праксом успостављених модела/образаца станоградње и потоњим покушајима теоријских уобличења. Прва потцелина критички анализира деловање Ле Корбизјеа и Пјера Жанереа – градитељска и дискурзивна, закључно са марсејском 'Јединицом становања' (« l'Unité d'habitation », Marseille, 1945/1947–1949) – лекорбизјанским сажимањем стамбене четврти у један објект. Другом потцелином јукстапозира се теоријски дискурс Валтера Гропијуса са Ле Корбизјеовим и Жанеревим мотивима, програмима и моделима колективне станоградње постулиране као 'индустријски прототип бесконачне репетиције'. Завршни део друге потцелине систематизује и критички анализира постигнућа и епизоде великих масовно–стамбених ансамбала Европе и Америке – Парк Хил (Шефилд), Сарсел (Париз), Бијлмермер (Амстердам), Робин Худ Гарденс (Лондон), Кварто Кањино (Милано), Гропијусштат (Берлин) и Пруит–Ајго (Сен Луис, САД). Трећом потцелином проблематизују се недостаци критичких капацитета модернистичког отвореног плана – од недоречености тог концепта преко тематизације рањивих простора *пара–урбаног* у критичким студијским истраживањима публицистичке Џејн Џејкобс (*The Death and Life of Great American Cities*, 1961) и архитеката Оскара Њумана (*Defensible space*, 1972) – књигама и даље непредведеним на српски језик. Трећи део треће потцелине употпуњују истраживачке систематизације архитеката, професора др Станка Гаковића (1946–2021) из домена проблематике *устројства стамбеног окружја* – усмерене на организационе и обликовне компоненте стамбених средина, изложене у његовој докторској дисертацији *Четири стања склопа у структури стамбене средине* (1991).

Трећом главом сагледава се теорија и пракса станоградње Београда последње трећине двадесетог века као могуће поље остварења употпуњујуће/интегративне архитектуре. Првом потцелином анализирани су општији контексти и оквири развоја масовне, колективне станоградње Београда – од утемељења питања становања, станоградње и стамбених политика до институционално–законодавних оквира. Фокус друге потцелине јесте на критичко–аналитичким капацитетима модернистичког аспекта колективне масовне станоградње Београда у концепту отвореног плана – почевши од теоријских предочавања последица некритичке примене профитних стамбених политика, преко

дискрепанције домена планираног/паланова и оперативних достигнућа масовне станоградње Београда, посматраног периода, закључно са сегментом критичко–аналитичког приказа реално остварене продукције колективне станоградње Београда тог доба. Трећом потцелином тематизовани су *доприноси Београдске школе архитектуре/становања*. Постулирани су затим и сумирани капацитети преклопљених контекста станоградње Београда последње трећине двадесетог века са издвојеним аналитичким приказом пројектантске методологије архитекта Милана Лојанице („Записи са цртаћег стола“, 1975), као и издвојених седам пројектантски утемељених тачака критике и одступања од апсолутизованог модернизма др Станка Гаковића (1991). Четврта потцелина представља проверу десет, уводним истраживањем постављених *критеријума* за избор студије случаја, и допуну *искључујућим критеријумом II*, чиме је и доказана „*прва полазна хипотеза I*, Уводног дела Дисертације, о могућем *издвајању специфичних параметара и критеријума који недвосмислено указују на промену пројектантске парадигме* Београда и нашег поднебља, последње трећине двадесетог века.“ Петом потцелином прецизиран је избор студија случаја – урбанитета Јулино брдо (1966/1967–1970) ауторског тима архитеката Милана Лојанице, Боривоја Јовановића и Предрага Цагића, и урбанитета Блок 19а истих аутора (1975–1982).

Тема *другог дела – четврте главе* – опсежно је, свеобухватно разматрање прве одабране студије случаја – урбанитета Јулино брдо (1966/1967–1970) аутора архитеката Милана Лојанице, Боривоја Јовановића и Предрага Цагића – претходним анализама издвојене и потом потврђене као кључне у промени пројектантске парадигме – избором и постављањем сета нових пројектантских приоритета и приступа. Изложени су типолошки и ликовно–обликовни спецификуми, те у наставку – типолошке, обликовне и функционалне одлике – од нивоа склопа објекта до јединице/стана, и следствено – конструктивни и технички аспекти архитектонског решења. Три последње од осам потцелина *четврте главе*, почевши од компаративне критичке анализе преко аспеката остварења конкурсне замисли финализују се разматрањем пројектантских питања постављених реализацијом урбанитета Јулино брдо.

Садржај *трећег дела – пета глава* – друга студија случаја, урбанитет Блок 19а аутора архитеката Милана Лојанице, Боривоја Јовановића и Предрага Цагића (1975–1982), изведена је аналогно методологији разматрања утврђеној у претходном делу/глави, за претходну студију случаја, Јулино брдо – како би се најјасније документовао и анализирао и критички приказао даљи развој и осамостаљење пројектантских интересовања и приоритета, започет експериментом Јулиног брда. Сагледани у целини, упоредно – *други део/четврта глава* и *трећи део/пета глава* – доказују хипотезу за – о постојању „нарочитог споја пројектантских типолошких и типолошких приступа кључних за настанак иновираних концепата стамбених урбанитета Београда последње трећине двадесетог века“ с тим да *друга студија случаја* – Блок 19а – заправо представља *развијенију, вишу форму установљених пројектантски самозадатих циљева* – пружајући тиме и потпунију доказницу саме хипотезе.

Четврти део – шеста глава – сачињен је из три потцелине будући да представља додатна разматрања три студијска пројекта чијим критичко–аналитичким приказима аутор, продубљујући истраживање – указује на изворне, несумњиво покретачке мотиве који представљају окосницу и заједнички именитељ појаве предметном Дисертацијом постулиране као *нови концепти стамбених урбанитета Београда последње трећине двадесетог века*. Уједно, тај сегмент истраживања потврђује и *хипотезу зб* – „о постојању и других значајних фактора који су у садејству са типолошким и типолошким приступом резултирали заокретом у третману тематике масовне станоградње.“

Пети део – седму главу – чине *закључна разматрања*, представљена системом закључака, изведених из више степеностепених корака, и датих у форми својеврсног сепарата. Сумирајући резултате свих појединих, разнородних сегмената истраживања закључци додатно осветљавају образложења постављених хипотеза у односу на окосницу предмета истраживања и резултатног истраживачког

проблема. Шири теоријски и практични доприноси Дисертацијом документованог тока спроведеног истраживања прецизирају се почевши од постигнуте „комплексне компаративне критичко-налаитичке методологије“ закључно са „неодложном нужношћу предузимања институционалних корака ради заштите и очувања“ урбанитета Јулино брдо и Блок 19а – будући „трајног културног добра.“

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

Истраживање кандидаткиње Александре В. Мокрањац оригинална је научна студија која проблематизује процес *настнка нових концепата стамбених урбанитета Београда* последње трећине двадесетог века, откривајући различите нивое утицаја и улога типолозије и типологије у том јединственом процесу.

Савременост и оригиналност предметног рада огледају се како у избору саме теме, тако и у широкој, а продубљеној контекстуализацији истраживачких питања што је резултатом и стварањем композитног, „трипартитног методолошког апарата“ – такође оригинално сачињеног за „потребе предметног, *квалитативно опредељеног истраживања*, у циљу постизања што *објективнијих критеријума*“, и коначно у укупном научно-истраживачком доприносу рада. Такође, оригинални допринос Дисертације очитује се и у *двојако постигнутом интернационалном истраживачком контексту* – пре свега ауторским опредељењем да се појаве колективне станоградње наших простора пореде са сродном и контемпоралном/истодобном продукцијом Европе и света, и ништа мање у домену обима и избора коришћене литературе која припада трима актуелним, језички различитим референтним научно-истраживачким окружењима – енглеском, француском и српском говорно-писаном подручју.

Основна полазишта испитивања улоге типолозије и типологије у промени пројектантске парадигме која је и резултирала појавом нових концепата стамбених урбанитета Београда – потсакнута су евидентном дугогодишњом, и све више дестабилизованом и недостајућом праксом промишљених и одмерених архитектонско-урбанистичких интервенција, поготову у просторима града. Оригиналност поставке предмета и проблема истраживања Дисертације јесте и у посматрању – под (умногом и до данас) продуженим утицајем Атинске повеље – изоловане функције становања – у логичном повратку стамбене средине склопу градских функција и са становишта могућности и капацитета њеног реалног интегрисања у урбано ткиво града. Искрпно документован, изворним текстовима и пројектима и новим аналитичким увидима референтних аутора области – сегмент критичко-аналитичког преиспитивања модернистичких пракси и теоријских постулата – од посебне је важности, будући да су услед временске дистанце у међувремену превладали наноси романтичарски патинираних слојева али и бројне струковне заблуде и клишеи. Предметно истраживање, мапирајући теоријска гледишта, приступе и тактике типолозије и типологије као мотивационо тежиште проблематике реално антагоних, међутим пожељно паритетних односа (овдашње) наслеђено модернистичке – теорије и праксе, архитектонско-урбанистичког пројектовања и грађења, кроз призму улоге пројектанта у укупности комплексних просторних подухвата, успева да пружи критичко-аналитичка сагледавања и пројектантска образложења појаве јединствено успешних остварења стамбених комплекса Београда последње трећине двадесетог века, именујући само и искључиво њих – *урбанитетима* – као потпуне изузетке из просечне масовне продукције стамбених квадрата/кубатура занемарених интегративних капацитета заједничких, нарочито спољних простора.

Постулирајући прецизну истраживачку позицију, кандидаткиња конципира рад у *унутардисциплинарној области самог архитектонско-урбанистичког пројектовања*, напоре до исцрпно елаборирајући сву ширину лепезе значења разнородности/разноврсности теоријских и практичних пројектантских приступа – почевши од типолошко-морфолошких, преко типолошких и потом изворно модернистичких, закључно са издвојеним експерименталним, композитним приступима које открива, документује и тумачи у овдашњим остварењима урбанитета Београда последње трећине двадесетог века, а што формулише синтагмом – *употпуњујуће-интегративна архитектура*. Тако посебно поље оригиналности рада сеже до специфичности контекстуализације истраживања, у два студија случаја (Јулино брдо и Блок 19а) – којим се открива развојни пут отпочињања, сазревања и наградње поступака пројектантски наслућених типолошко-морфолошких и типолошких коригованих модернистичких проседа и тактика. Две студије случаја додатно поткрепљене и повратно осветљене пратећим разматрањима три студијска пројекта која им временски претходе профилишу прецизне струковне увиде које нисмо имали прилике раније да видимо, а поготову не – постављене у међусобно повезујуће односе што стварају спреге нових контекста.

Конечно, поред свега већ наведеног – кључно место савремености и оригиналности Дисертације јесте у усмерености целокупног истраживања ка реалним аспектима побољшања пројектантских поступака. Тежиште иновативности научно-истраживачког доприноса сагледава се дакле, кроз концепцију предложеног новог методолошког приступа, позиционираног у унутардисциплинарни домен акционог деловања између теорије и праксе архитектонско-урбанистичког пројектовања.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

Значачки избор у докторској дисертацији коришћених референтних примарних и секундарних извора и обимне литературе на енглеском, француском и српском језику, те примарних и пратећих пројектних извора и документације – као окосница проучавања теорије и праксе архитектонско-урбанистичког пројектовања, а самим предметом истраживања феномена колективне станоградње и додатно профилисаних специфичности – омогућио је да кандидаткиња створи валидну, одговарајућу подлогу сложене методолошке платформе. Основне области библиографских јединица чине а) примарни извори пројектне, документарне и архивске грађе, затим б) методолошка база издвојеног корпуса архитектонских теорија – типолошко-морфолошких, типолошких и модернистичких, и потом в) секундарни извори – стручне архитектонске студије, анализе и осврти, те критичке теорије, и г) терцијерни извори – пратећа литература. Релевантне библиографске јединице, обим и квалитет извора на који се ауторка позива сведоче о познавању како кључних теорија тако и укупног спектра теоријских ставова од пресудне важности за проблематику истраживања. Позивајући се читавим током детаљно изложеног истраживачког поступка на одабране сегменте научних студија и практичних остварења плејаде осведочених аутора, кандидаткиња јасно и теоријски утемељено поткрепљује своје ставове – прецизном аргументацијом и извођењем сопствених закључака у проучаној области. Такође, продубљене анализе референтних извора, као и начин коришћења и интерпретације литературе у истраживању и доказним поступцима, те резултантна, јасна позиционирања и одређења домена деловања истраживања – сведоче о несумњивој научној компетенцији кандидаткиње. Тумачењем кључних библиографских јединица, изворно публикованих на различитим језицима, предметном Дисертацијом постављено је јединствено научно-истраживачко поље за рад у специфичном кругу тема која се тичу проблематике изграђеног стамбеног окружења.

Предметно докторско истраживање, утемељено у сложеном референтном оквиру, омогућило је јасно сагледавање предочене теме – настајања нових концепата стамбених урбанитета Београда

последње трећине двадесетог века, пре свега формирањем композитног трипартитног методолошког апарата, који је резултирао проблемским разрешењем – идентификацијом конкретних стамбених остварења из домена нових концепата, а такође и скуп додатних профилисања интерпретативних модела. Пет групација референтних библиографских јединица и извора два сегмента – литературе и интернет извора коришћених у истраживању издвајају се у приказаној библиографској грађи. Избор најважнијих референци груписан према истраживачким темма дат је азбучним редом. Издвајају се –

Студије теоријских поставки и методологије типо–морфологије

Студије теоријских поставки и методологије типологије

Студије теоријских поставки и методологије модернизма

Секундарни извори

Примарни извори

Литература/терцијерни извори

Интернет извори

Прва група обухвата библиографске јединице из области теоријских поставки и/или саме методологије типо–морфолошки заснованих истраживања. Извори овог сегмента истраживања коришћени су ради опредељивања кључне терминологије, критичког одабира релевантних концепата и конституисања значајног дела теоријских позиција, који је надаље одредио врсту и усмерење *критичко–аналитичких промишљања* – како саме теме и проблема изложених Дисертацијом, тако и научног садржаја преосталих група одабраних, референтних извора. Истраживање се системично заснива на проучавањима за посматрану тему – најјупућенијих аутора области, почевши од Камила „Зитеа [(Camillo Sitte)], родоначелника области, тако и [Саверија] Мураторија [(Saverio Muratori) будући] најранијим нововременим увидима у *нераскидиву повезаност грађевина и околног, слободног архитектонског простора* (1960) [...] затим у наредним, дубљим аналитичким нивоима [...] ауторског тима Кастекс – Панере – Депол (Jean Castex – Philippe Panerai – Jean–Charles Depaule), као и у [следећем сегменту ближе разматраним] деловањима [Гордона] Калена [(Gordon Cullen)], [Дагласа] Келбауха [(Douglas Kelbaugh)]“ као и других, каснијих аутора на трагу типо–морфолошких истраживачких опредељења. Основне јединице *Студије теоријских поставки и методологије типо–морфологије* јесу –

Argan, Giulio Carlo. “On the Typology of Architecture” [*Architectural Design* no. 33 (December 1963), 564–565] *Theorizing a New Agenda for Architecture: An Analogy of Architectural Theory 1965–1995* (New York: Princeton Architectural Press, 1996), 241–246.

Djokić, Vladan. “Morphology and Typology as a Unique Discourse of Research”, *SAJ*, vol. 1, 2009, № 2, 107–130.

Бокић, Владан. „Морфолошка истраживања у урбанизму“, *Архитектура и урбанизам*, бр. 20–21, 2007, 61–72.

Зите, Камило. *Уметничко обликовање градова* (Београд: Грађевинска књига, [1889/1967]). [(Wien: Verlag von Carl Graeser, 1889/1967)]/2011, према немачком издању из 1909. године (Camillo Sitte, *DER STÄDTEBAU nach seinen KÜNSTLERISCHEN GRUNDSÄTZEN* (Wien: Verlag von Carl Graeser & Kie, 1909)), IV [српско] издање [лат]

Jacobs, Jane. *The Death and Life of Great American Cities* (New York: Random House, 1961).

Кален, Гордон. *Градски пејзаж* [Cullen, Gordon. *The Concise Townscape* (New York: Reinhold, 1961)] (Београд: Грађевинска књига, [1961/1990]).

Kelbaugh, Douglas. “Urbanism and/or Architecture: Toward a Theory of Norm and Scale”, *Places*, 18(3), 2006, 42–48.

Krier, Léon. "Urban Components", *Architectural Design*, vol. 54, 1984, 113–121.

Krier, Léon. *The Architecture of Community* (London: Island Press, 2009).

Krier, Rob. *Urban Space* (London: Academy Editions, [1975/]1979) [Fifth impression, 1991].

Мокрањац, Александра. „Истраживања и рефлексије академика Милана Лојанице о најнижем стамбеном фонду Београда друге половине двадесетог века“, *Зборник САНУ Становање Рома у Србији – стање и изазови*, Злата Вуксановић–Мацура и Владимир Мацура, ур, (Београд: САНУ, 2017), 201–228.

Mokranjac, Aleksandra. "The Architect Milan Lojanica's *Belgrade Realm and Visions* – From a Graduation project to Julino brdo and Godlaw, 1962–1972", *Spatium*, no. 36 [December], 2016, 35–45.

Panerai, Philippe and Castex, Jean and Depaule, Jean-Charles. *Urban forms: the death and the life of the urban block* [Ivor Samuels, ed.] (Burlington UK: Architectural Press, [1997/]2004).

Роси, Алдо. *Архитектура града* (Београд: Грађевинска књига, [1966/]2008).

Rowe, Colin and Koetter, Fred. *The Collage City* (Cambridge MA: The MIT Press, 1978).

Castex, Jean. *Architecture of Italy* (London: Greenwood Press, 2008).

Castex, Jean et Panerai, Philippe et Depaule, Jean-Charles. *Formes urbaines: de l'îlot à la barre* [1977] (Éditions Parenthèses). www.editionsparentheses.com Приступ 3. март 2017.

Castex, Jean и Panerai, Philippe и Depaule, Jean-Charles, *Урбане форме* [*Formes urbaines: de l'îlot à la barre* (Paris: Bordas, [1977/]1980)], (Београд: Грађевинска књига, [1977/1980/]1989). [лат]

Newman, Oscar. *Defensible Space – Crime Prevention through Urban Design* (New York: Macmillan Publishing Co., Inc., [1972/]1976 [Second Printing]).

Другу групу библиографских јединица чини избор из дела референтних аутора сегмента Студија теоријских поставки и методологије типологије. Извори овог сегмента истраживања коришћени су за наредне кораке – ближег одређења поступка и комплетирања методолошке платформе, те даљег критичког одабира релевантних концепата и конституисања уцеловљених теоријских позиција, што је надаље такође профилисало врсту и усмерење критичко–аналитичких промишљања – како саме теме и проблема изложених Дисертацијом, тако и научног садржаја преосталих група одабраних, референтних извора. Наставак истраживања базиран је тако на „систематизацијама и критичким предочавањима вредности традиционалних типологија референтних аутора – [Рафаела] Монеа [(Rafael Moneo)], [Алена] Калхуна [(Alan Colquhoun)], Мураторија, Е[рнеста] Роџерса [(Ernesto Rogers)], [Ентонија] Видлера [(Anthony Vidler)], Келбауха. Веома битним, показала су се [изнова] и независна гледишта [Кристофера] Александера [(Christopher Alexander)] и [Колина] Роуа [(Colin Rowe)].“ Кључне јединице коришћене у другој групи – Студија теоријских поставки и методологије типологије јесу –

Alexander, Christopher. *A Pattern Language* (Oxford: Oxford University Press, 1977).

Александер, Кристофер (Alexander, Christopher). „Град није дрво“/“A City is not a tree”, *Архитектура–Урбанизам* [год. XII], бр. 68–69, 1971, 81–86. [*Architectural Forum*, Vol 122, No 1, April 1965, 58–62]. [лат]

Argan, Giulio Carlo. "On the Typology of Architecture" [*Architectural Design* no. 33 (December 1963), 564–565] *Theorizing a New Agenda for Architecture: An Analogy of Architectural Theory 1965–1995* (New York: Princeton Architectural Press, 1996), 241–246.

Vidler, Anthony. "The Third Typology", in *Oppositions Reader – Selected Readings from A Journal for Ideas and Criticism in Architecture 1973–1984*, K. Michael Hays (New York: Princeton Architectural Press, 1998) [*Oppositions* 7 (Winter), 1976, 1–4], 13–16 [13]

Djokić, Vladan. "Morphology and Typology as a Unique Discourse of Research", *SAJ*, vol. 1, 2009, N° 2, 107–130.

Kelbaugh, Douglas. "Typology: an architecture of limits", in *Urban Design Reader*, Matthew Carmona & Steve Tiesdell, eds., (Oxford UK: Elsevier, Architectural Press/Team LinG, 2007 [(1988)/2002, 94–132]), 83–97. [Column 5, *Journal of Architecture*, University of Washington, 1988]

Kelbaugh, Douglas. "Typology – an architecture of limits", *Architectural Theory Review*, vol. 1, No. 2, [1996/] 2009 [2014], 33–52.

Kelbaugh, Douglas. "Urbanism and/or Architecture: Toward a Theory of Norm and Scale", *Places*, 18(3), 2006, 42–48.

Moneo, Rafael. "On Typology", *Oppositions* 13 [Summer], 1978, 22–45.

Panerai, Philippe and Castex, Jean and Depaule, Jean-Charles. *Urban forms: the death and the life of the urban block* [Ivor Samuels, ed.] (Burlington UK: Architectural Press, [1997/] 2004).

Castex, Jean и Panerai, Philippe и Depaule, Jean-Charles, *Урбане форме* [*Formes urbaines : de l'ilot à la barre* (Paris: Bordas, [1977/] 1980)], (Београд: Грађевинска књига, [1977/1980/] 1989). [лат]

Colquhoun, Alan. "Typology and Design Method", [*Theorizing a New Agenda for Architecture: An Anthology of Architectural Theory 1965–1995* (New York: Princeton Architectural Press [Arena, June 1967/] 1996), 250–257.

Colquhoun, Alan. "Typology and Design Method", *Perspecta*, vol. 12 [1967/] 1969, 71–74.

Трећа група библиографских јединица формирана је избором аутора референтних за *Студије теоријских поставки и методологије модернизма* – критичко–аналитички преиспитиваних из угла претходно формираних – обједињено типоморфолошки и типолошки мотивисаних становишта. Извесни, витални елементи модернистичких теоријских полазишта и методологија – интегрисани су у коначно формиран трипартитни методолошки апарат којим су даље разматрани шири слојеви продукције колективне станоградње Београда последње трећине двадесетог века – ради образложеног избора студија случаја. Посебно значајани у *трећој групи* јесу оригинални написи и архитектонске реализације ауторског тима – Ле Корбизјеа (Charles-Édouard Jeanneret-Gris – Le Corbusier) и архитекта Пјера Жанереа (Pierre Jeanneret) – најраније документовани и публиковани у писаном ауторском изводу самог Ле Корбизјеа, у којим се на посебно бруталан начин износе *смернице радикално нових архитектонских координатних система*, најчешће профитно оријентисаних, поготову у колективној станоградњи, међутим – под пропагандним плаштом *револуционарних*, иако реално веома упитних – добробити за све будуће кориснике и станре. Кључне јединице коришћене у *трећој групи* – *Студија теоријских поставки и методологије модернизма* јесу –

Антологија теорија архитектуре XX века, Милош Р. Перовић, ур. (Београд: Грађевинска књига, 2009). [лат]

Van der Rohe, Ludwig Mies. "1924 Ludwig Mies van der Rohe: Industrialized building", *Programs and manifestoes on 20th-century architecture*, Ulrich Conrads, ed. (Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, [1970/] 1971).

Vossoughian, Nader. "From A4 Paper to the Octametric Brick: Ernst Neufert and the Geopolitics of Standardisation in Nazi Germany", *The Journal of Architecture*, 20:4, 2015, 675–698.

Vossoughian, Nader. "Hausbaumaschine" ["Construction machine"], *Archis*, Volume 49/#3, 2016, 22–27.

Гаковић, Станко. *Четири стања склопа у структури стамбене средине* (Београд: Универзитет у Београду – Архитектонски факултет, 1991).

Gropius, Walter. *The New Architecture and the Bauhaus* (Massachusetts: The MIT Press, [1965/] 1971). [Fourth Printing].

Jencks, Charles. *Le Corbusier and the Tragic View of Architecture* (London: Allen Lane, Penguin Books Ltd, 1973).

Jencks, Charles. *Modern Movements in Architecture* (Harmondsworth, England: Penguin books [1973/] 1985).
La Cité radieuse 1945–1952, Marseille – Le Corbusier (Cité de l'architecture & du patrimoine, Eduthèque 2015).
https://www.citedelarchitecture.fr/info_citeradieuse_def_0 Приступ 4. децембар 2019.

Le Corbusier, *Le Corbusier et Pierre Jeanneret, Œuvre complète, 1910–1929* [Vol. 1] (Zurich : Willy Boesiger, 1930/1935) [« Introduction et textes par Le Corbusier» (Увод и текстови, Ле Корбизје, прим. прев. Александра Мокрањац)].

Le Corbusier, *Le Corbusier et Pierre Jeanneret – Œuvre complète, 1929–1934* [Vol. 2] (Zurich : Willy Boesiger, 1935).

Le Corbusier, *Le Corbusier et Pierre Jeanneret – Œuvre complète, 1934–1938* [Vol. 3] (Zurich : Willy Boesiger, 1939).

Le Corbusier, *Le Corbusier – Œuvre complète, 1938–1946* [Vol. 4] (Zurich : Willy Boesiger, 1946).

Le Corbusier, *Le Corbusier et son atelier rue de Sèvres 35 – Œuvre complète, 1934–1938* [Vol. 7] (Zurich : Willy Boesiger, 1965).

Le Corbusier et Sonier [Charles-Édouard Jeanneret et Amédée Ozenfant], *Vers une architecture* (Paris: G. Crès et Cie., 1923)/ *Towards a New Architecture* (New York: Dover Publications, inc, [1931/1986] [Ле Корбизје и Соњије, *Ка правој архитектури* (Београд: Грађевинска књига, [1923/] 2015)].

Четврту групу библиографских јединица чине за тему и истраживачки проблем предметне Дисертације релевантни *Секундарни извори* којима је кроз фазно проучавање фокусне теме и проблематике допуњавано и употпуњавано истраживање. Кључне јединице *четврте групе* јесу –

Анонимус, „Стамбени комплекс – Блок 19а, Нови Београд“, ур. Јованка Арсић, *Грађевинарство Србије* (Београд: Министарство грађевина Србије, 1997), 94.

Aitchison, Mathew. “Townscape: scope, scale and extent”, *The Journal of Architecture*, no. 17:5, 2012, 621–642.

Бобић, Милош. „Уводне напомене“, *Кров над главом – огледи о стамбеној беди и сиромаштву*, Милош Бобић и Сретен Вујовић, прир. (Београд: Филип Вишњић, 1985).

Borissavliévitch, Miloutine. *Les Théories de l'Architecture – Essai critique sur les principales doctrines relatives à l'esthétique de l'architecture* (Paris: Payot, 1926).

Бркић, Алексеј. *Знакови у камену. Српска модерна архитектура 1930–1980* (Београд: Савез архитектата Србије, 1992). [лат]

Vossoughian, Nader. “From A4 Paper to the Octametric Brick: Ernst Neufert and the Geopolitics of Standardisation in Nazi Germany”, *The Journal of Architecture*, 20:4, 2015, 675–698.

Vossoughian, Nader. “Hausbaumaschine” [“Construction machine”], *Archis*, Volume 49/#3, 2016, 22–27.

Вујовић, Сретен и Петровић, Мина. *Урбана социологија – социолошка хрестоматија* (Београд: ЗУНС, 2005).

Groat, Linda N., and Wang, David. *Architectural research methods* (2nd edition. New Jersey: JohnWiley & Sons Inc., 2013) [ново и допуњено издање првог издања исте књиге (1st edition. New Jersey: JohnWiley & Sons Inc., 2002)].

De Freitas, Rita Pinto. “Hybrid architecture and infrastructure” *Quaderns*, 2011. <http://quaderns.coacnet/en/2011/09/262-observatori-pinto/> Приступ 30. јануар 2017.

Елин, Нан. *Постмодерни урбанизам* (Београд: Орион арт [1999/] 2002).

Zajczyk, Francesca, and Mugano, Silvia, and Palavarini, Peitro. *Large Housing Estates in Milan, Italy, RESTATE* [Restructuring Large-scale Housing Estate in European Cities: Good Practices and New Visions for Sustainable Neighbourhoods and Cities] *report 4d* (Utrecht: Faculty of Geosciences, Utrecht University, 2005).

ИАУС, *Јубилеј 60 година Института за архитектуру и урбанизам Србије 1954–2014*, Игор Марић, ур. (Београд: ИАУС, 2014).

- Jencks, Charles. *Le Corbusier and the Tragic View of Architecture* (London: Allen Lane, Penguin Books Ltd, 1973).
- Jencks, Charles. *Modern Movements in Architecture* (Harmondsworth, England: Penguin books [1973/] 1985).
- Leatherbarrow, David. *Architecture Oriented Otherwise* (New York: Princeton Architectural Press, 2009).
- Leatherbarrow, David. "Architecture's unscripted performance", *Performative Architecture: Beyond Instrumentality*, Branko Kolaerovic and Ali M. Malkawi, Eds. (New York: Spon Press, 2005).
- Lefebvre, Henri. *State, Space, World – Selected Essays*. [The excerpts taken from two chapters of Lefebvre's 1980 book « *Une pensée devenue monde: Faut-il abandonner Marx?* »] (Minneapolis: University of Minnesota Press, [1980/]2009).
- Lefebvre, Henri. *The Production of Space* [*La production de l'espace* (Paris: Anthropos, 1974)] (Oxford UK & Cambridge, Massachusetts: Blackwell Inc. 1991).
- Lefebvre, Henri. *The Urban Revolution* [*La Révolution urbaine* (Paris: Gallimard, 1970)] (Minneapolis: University of Minnesota Press, [1970/]2003),
- Lefebvre, Henri. *Writings on Cities* [*Le Droit à la ville, I et II – Espace et politique, Révolution urbaine* (Paris: Anthropos, 1968, 1972)] (Cambridge, Massachusetts: Blackwell Publishers Inc. 1996/1997/1999/2000).
- Линч, Кевин. [Lynch, Kevin. *The Image of the City* (Cambridge: The MIT Press, 1960).] *Слика једног града* (Београд: Грађевинска књига, [1960/] 1974).
- Lucchini, Marco. "The Quarto Cagnino District in Milan (1964–1973): Rationalist Figuration for a New Dimension of the Urban Space", *ZARCH, Journal of interdisciplinary studies in Architecture and Urbanism*, No. 5, 2015, 108–121.
- Mentzel, Maarten. „The birth of Bijlmermeer (1965): The origin and explanation of high-rise decision making“, *The Netherlands journal of housing and environmental research*, Volume 5, *Issue 4* (December) 1990, 359–375.
- Millais, Malcolm. "A Critical Appraisal of the Design, Construction and Influence of the Unité d'Habitation, Marseilles, France", *Journal of Architecture and Urbanism*, Vol. 39: 2, 2015, 103–115.
- Митровић, Михајло. *Архитектура Београда, 1950–2012* (Београд: Службени гласник, 2012). [лат]
- Monclús, Javier and Medina, Carmen Diez. "Modernist housing estates in European cities of the Western and Eastern Blocs", *Planning Perspectives*, 2015, 1–30.
- Mumford, Louis. "What is a City?", *Architectural Record, The City Cultures Reader*, Malcolm Miles and Tim Hall, with Iain Borden, eds. (London/New York: Routledge, Taylor & Francis Group, (1937/) 2004, *Second ed.*)
- Pangaro, Anthony. "Beyond Golden Lane, Robin Hood Gardens", *Architecture Plus* (June) 1973, 36–45.
- Перовић, Милош Р. *Српска архитектура двадесетог века* (Београд: Грађевинска књига, 2003).
- Robin Hood Gardens – Report on potential listing* (London: Peter Stewart Consultancy, [July] 2007).
- Saint, Andrew. *Park Hill: What's Next?* (London: The Architectural Association, 1996).
- Sbriglio, Jacques. *Le Corbusier: L'Unité d'Habitation de Marseille* (Marseille: Parentheses, 2013). <https://www.editions-parentheses.com/IMG/pdf/P27> Приступ 1. децембар 2018.
- Smith, Korydon. *Introducing Architectural Theory – Debating a Discipline* (New York: Routledge, 2012).
- Scott, Geoffrey. *The Architecture of Humanism – A Studie in the History of Taste* (Boston and New York: Houghton Mifflin Company, 1914).
- Tafuri, Manfredo. *Architecture and Utopia: Design and Capitalist Development* (Cambridge, Massachusetts: MIT Press, [1973/]1976).
- Фремpton, Кенет. *Модерна архитектура, критичка историја* (Београд: Орион арт, [1980/]2004). [лат]
- Hall, Edward T. *The Hidden Dimension* (New York: Anchor Books, [1966/] 1969).

Heathcott, Jocelyn. "Planning Note: Pruitt-Igoe and the Critique of Public Housing", *Journal of the American Planning Association*, 78:4, September 2012, 450-451.

Helleman, Gerben and Wassenberg, Frank. "The renewal of what was tomorrow's idealistic city. Amsterdam's Bijlmermeer high-rise", *Cities*, Vol. 21, No. 1, 2004, 3-17.

Herman Hertzberger, *Diagoon Housing, Delft 1967-1970* (online publication: Author, 2016), p. 7. <https://www.hertzberger.nl/images/nieuws/DiagoonHousingDelft2016.pdf> Приступ 5. јун 2017.

High-rise housing in Europe – Current trends and future prospects – Housing and Urban Policy Studies 28, R. Turkington, R. van Kempen and F. Wassenberg (eds.), (Delft: Delft University Press, 2004).

Holl, Steven, and Fenton, Joseph. *Hybrid Buildings*, (New York, San Francisco: Pamphlet Architecture no. 11, 1985).

Holl, Steven. "Hybrid Buildings", *Oz*, vol. 36, 2014, 70-77.

Catalogue de ressources documentaires sur le grand ensemble de Sarcelles 1954-1976 Mission Mémoires et Identités en Val de France (Val de France : Les Publications du Patrimoine en Val de France (n°9), 2007).

Coleman, Nathaniel. *Utopias and Architecture* (New York: Routledge 2005).

Comerio, Mary C. "Pruitt Igoe and other Stories", *Journal of Architectural Education*, 34:4, 1981, 26-31.

Cook, Peter. "Experiment is an Inevitable" [the extract from his third book *Experimental Architecture* (London/New York: Studio Vista/Universal books, 1970)], *Rethinking Technology – A Reader in Architectural Theory*, William W. Braham & Johnatan A. Hale, eds. (New York: Routledge, 2007).

Cohen, Jean-Louis. *Le Corbusier : la planète comme chantier* (Paris : Textuel, 2015).

Cupers, Kenny. "The expertise of participation: mass housing and urban planning in post-war France", *Planning Perspectives*, vol. 26, No. 1, 2011, 29-53.

Џенкс, Чарлс. *Нова парадигма у архитектури* [Charles Jencks, *The New Paradigm in Architecture* (London and New Haven: Yale University Press, 2002)] (Београд: Орионарт, [2002/2007]).

Wagner, Martin, "The Socialisation of Building Activity", in Manfredo Tafuri, *The Sphere and the Labyrinth* (Cambridge MA: The MIT Press, 1990).

Пета група обухвата библиографске јединице *Примарних извора* – почевши од архивских материјала до чланака и текстова најраније, изворно објављиваних у релевантним архитектонским стручним часописима, а који су анализирани у пред-студијским деловима и/или у самим студијама случаја, и/или потом у сегменту критичких приказа три додатна студијска пројекта. Кључне јединице *Примарних извора* наведени су у наставку текста са интегрисаним *Корпусом архивске грађе*.

Алексић, Бранко. „Анализа архитектонског решења првонаграђеног конкурсног рада за Блок 19а (Аутори: арх. Лојаница, арх. Цагић и арх. Јовановић)“, *Стамбена изградња Београда '76*, (Београд: Југословенски грађевински центар, 1976), 5. [лат]

Алексић, Бранко. „Бањица – Општи београдски конкурс за архитектонско решење стамбеног насеља Бањица у Београду 1971“, *Архитектура–Урбанизам*, 74-77, 1975, 74.

Алексић, Бранко. „Булевар војводе Степе, I, II подручје – Позвани београдски конкурс за архитектонско решење стамбеног насеља у Булевару војводе Степе у Београду 1973“, *Архитектура–Урбанизам*, 74-77 (1975), 80. [лат]

Алексић, Бранко. „Јулино брдо – Општи београдски конкурс за архитектонско[–урбанистичко] решење стамбеног насеља Јулино брдо у Београду 1966“, *Архитектура–Урбанизам*, 74-77, 1975, 48-49. [лат]

Алексић, Бранко. „Приказ конкурса за урбанистичко–архитектонско решење Блока 19а у Новом Београду“, *Архитектура–Урбанизам*, 78-79, 1977, 44-46. [лат]

Алексић, Бранко. „Стамбено насеље Блок 30 у Новом Београду“, *Архитектура–Урбанизам*, 74-77, 1975. [лат]

Бјеликов, Владимир. „Стамбено насеље ‘Јулино брдо’ у Београду“, *Архитектура–Урбанизам*, 55, 1969, 18–22. [лат]

Генерални урбанистички план Београда 1972 (Београд: Редакција часописа Архитектура–Урбанизам, 1973) [лат] <http://urbel.com/beograd-kroz-planove/?script=lat> Приступ 23. март 2019.

КОРПУСАРХИВСКЕ ГРАБЕ

АРХИВА АКАДЕМИКА МИЛАНА ЛОЈАНИЦЕ

АРХИВА МИЛОШ ЈУРИШИЋ

АРХИВА АЛЕКСАНДРА МОКРАЊАЦ

ИСТОРИЈСКИ АРХИВ БЕОГРАДА

ИАБ–2–Блок 19а–к. 10, А–Г, Т2/А/3 (Београд: Архитектура и урбанизам (АУ), предузеће за пројектовање, 1978) [Блок 19а, објекти у ул. Владимира Поповића 14–22] [лат]

ИАБ–22–Блок 19а–к. 1, А–Г, Т1/А/3 (Београд: Архитектура и урбанизам (АУ), предузеће за пројектовање, 1978) [Блок 19а, стамбена ламела у ул. Владимира Поповића 24–36] [лат]

ИАБ–22–Блок 19а–к. 2, А–Г, Т3 б/А/3 (Београд: Архитектура и урбанизам (АУ), предузеће за пројектовање, 1978) [Блок 19а, Булевар Арсенија Чарнојевића, објекти 17, 17а и 19] [лат]

Лојаница, Милан. „Записи са цртаћег стола“, *Архитектура–Урбанизам*, 74–77, 1975, 18–22. [лат]

Лојаница, Милан. „Комисија за функционалне процесе и својства“, *Архитектура–Урбанизам* 35–36, 1965, 73. [лат]

Лојаница, Милан. „Најнижи стамбени фонд у Београду. Уводно разматрање и приступ анализи неких функционалних и естетских својстава“, *Саопштења* 1, 1966, 53–58. [лат]

Лојаница, Милан и Мацура, Милорад и Алексић, Бранко и Илић, Драган и Аранђеловић, Боривоје и Миленковић, Бранислав. *Стан минималног стандарда, књига 2, Документација* (Београд: ИАУС, 1965), S.M.S. I-3 (необјављен елаборат). [лат]

Лојаница, Милан и Цагић, Предраг и Боровница, Недељко–Неђа и Јовановић, Боривоје и Вујанац–Боровница Софија. *Међународни конкурс–семинар Варшава – Гоцлав 1972//International Concours-Seminaire Varsovie-Godlaw, 1972* (Београд: Центар за анализу и пројектовање просторних система – ИСПУ, 1973). [лат]

Лојаница, Милан и Цагић, Предраг. „Систем за индустријску производњу станова НС–71“, *Саопштења ИАУС* бр. 3, [јуни] 1972, 78–93. [лат]

Лојаница, Милан. „Стан се користи и мења“, *Становање* 1, Мате Бајлон, ур. (Београд: ИАУС, 1975), 41–71. [лат]

Лојаница, Милан. „Туристичко место Јаз – један предлог за уређење плаже Јаз код Будве“ [приказ дипломског рада], *Архитектура–Урбанизам*, бр. 30, 1962, [непагинирани листови 1 и 2]. [лат]

Маневић, Зоран. „Лојаница, Јовановић, Цагић: Јулино брдо у Београду“, *Човјек и простор [Загреб]*, година XVIII, бр. 214, 1971, 10–12. [лат]

Менделсон, Андрија. „Нова стамбена насеља као облик развоја Београда“, *Урбанизам Београда*, бр. 30, 1975 17–21. [лат]

Стојановић, Братислав. „За аналитички осврт на досадашњу стамбену изградњу“, *Урбанизам Београда*, бр. 30, 1975, 22–[24/] 62. [лат]

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

Предметно истраживање у домену архитектонско–урбанистичког пројектовања усмереног на проблематику колективне станоградње резултирало је применом посебно формиране комплексне методолошке платформе и приступа. Јединствено за потребе истраживања профилисане методе адекватно су дисциплинарно и струковно имплементирани тако да образују сложен методолошки систем, додатно артикулисан и актуелизован одређењем позиције истраживања и поља истраживачког доприноса. Укупним током рада докторске дисертације, кандидаткиња Александра В. Мокрањац применила је доследно низ метода у поступку провере постављених научних хипотеза, почевши од – појмовне и критичке анализе релевантних теоријских извора, те систематично и продубљено/проширеног прегледа референтних библиографских јединица, затим преко методске анализе садржаја, закључно са критичком анализом и методом студије случаја. Примењене научне методе – образоване и специфициране у потпуности у складу са одабраном темом, – омогућиле су одговарајућу проверу валидности постављених хипотеза и циљева истраживања. Према доминантним применама метода у односу на проблеме истраживања – у раду се издвајају три основне целине – *Увод*, *средишњи део са приказом теоријских оквира и интерпретацијом резултата истраживања*, и *Закључна разматрања*.

Првим делом средишњег корпуса истраживања (обухвата прве три главе предметне Дисертације) кандидаткиња је применом критичке анализе и систематизујући релевантне библиографске јединице – успоставила заокружено поље кључних теоријских извора. Методолошка особеност истраживања садржана је и у интегрисању битних виталних елемента и аспеката различитих простудираних пројектантских приступа, те у постулирању спрегнуте, вишеслојне, посебне композитне методолошке платформе, опредељујућих компоненти – типолошке и типолошке анализе, комплексне архитектонско–урбанистичке и вишетајничке критичко–теоријске – компаративно–интерпретативне анализе. Установљеном методологијом постигнуто је одређење кључних појмова и терминологије, као и концептуалне потке – неопходних за елаборирање постављеног проблема истраживања. Упоредним анализама приказан је тематски структуриран преглед релевантне проблематике из домена развоја концепта колективног становања – посматраног и са различитих релевантних теоријских полазишта, и са уже–пројектантских као и са продукционих аспеката. Свеобухватан, утемељен критички осврт на постигнућа концепта масовне модернистичке станоградње контекстуализован је тројако. Првенствено приказом великих масовно–стамбених ансамбала Европе и Америке, од пројекта преко реализације, и закључно са епилогом, више деценија касније. Елаборирани су недостаци критичких капацитета модернистичког отвореног плана – од недоречености концепта преко тематизације рањивих простора *пара–урбаног* у критичким студијским истраживањима Џејн Џејкобс (*The Death and Life of Great American Cities*, 1961) и архитекта Оскара Њумана (*Defensible space*, 1972). Напокон, предочени су и пројектантски систематизовани нивои проблематике *устројства стамбеног окружја* стамбених средина, архитекта, др Станка Гаковића, *Четири стања склопа у структури стамбене средине* (1991). Сагледана је нардном целином теорија и пракса станоградње Београда последње трећине двадесетог века, као могуће поље употпуњујуће/интегративне архитектуре, и то од општијих контекста/оквира, те стамбених политика и институционално–законодавних оквира, преко – критичко–аналитичких капацитета станоградње Београда у концепту отвореног плана, закључно са сегментом *критичко–аналитичког приказа реално остварене продукције* колективне станоградње Београда и тематизовањем *доприноса Београдске школе архитектуре/становања* шире посматраног периода. Након студије упоредно–повратне пројектантске методологије архитекта Милана Лојанице (1975), и издвојених утемељених тачака критике/одступања од апсолутизованог модернизма др Станка Гаковића (1991), сумирани су критичко–аналитички капацитети преклопљених контекста станоградње Београда. Резултанта примена свих, током овог дела рада издвојених валидних концептуалних и практичних сазнања – омогућила је вредновање степена и

нивоа утицајног односа типо–морфологије и типологије у процесу настајања и издвајања нових концепата сатамбених урбанитета Београда. Коначно, на темељу свих претходних анализа и сазнања – проверено је десет, уводно постављених *критеријума* за избор студије случаја, и допуњено *искључујућим критеријумом II*. Дефинисани су тиме у потпуности научно доказани и проверљиви услови и критеријуми за одабир студија случаја, те и прецизиране две студије случаја – урбанитет Јулино брдо (1966/1967–1970) ауторског тима архитеката Милана Лојанице, Боривоја Јовановића и Предрага Цагића, и урбанитет Блок 19а истих аутора (1975–1982).

Други део средишњег корпуса истраживања (четврта глава) поступцима критичке компаративне анализе, претходно усвојене интегрисане методологије пројектантски профилисаног приступа – излаже разматрање прве студије случаја – урбанитет Јулино брдо. Поставка осам истраживачких платформи критичко–аналитичких нивоа разматрања кандидаткиње Александре В. Мокрањац – циљана је за употпуњено сагледавање свих пројектантских аспеката и процеса везаних за конкретан урбанитет, а који иначе измичу/измицали су пола века уназад реалној верификацији свих постигнућа.

Трћи делом средишњег корпуса истраживања (пета глава), излаже се разматрање друге студије случаја – урбанитет Блок 19а, и то аналогно успостављеном систему разматрања корз поновну поставку осам истраживачких платформи критичко–аналитичких нивоа разматрања, циљаних за употпуњено сагледавање свих пројектантских аспеката и процеса везаних за конкретан урбанитет, Блок 19а, чији су домети такође измицали утемељеној верификацији свих постигнутих просторно–организационих, ликовних и амбијенталних квалитета.

Четвртим делом средишњег корпуса Дисертације (шеста глава) кандидаткиња је додатно продубила и проширила поље свог истраживања, чиме је разоткрила несумњиво покретачке мотиве који представљају окосницу и заједнички именитељ потоње појаве *нових концепата стамбених урбанитета Београда последње трећине двадесетог века*.

Петим, закључним делом (седма глава) представљен је предложен систем закључака, изведених из више степенаних корака – датих у форми сепарата. Извршена је систематизација и интерпретација добијених резултата, са из њих проситеклим закључцима и усмерењима даљих праваца деловања и истраживања. Кандидаткиња је у завршном делу, сумирајући добијене резултате на темељу свега претходно постигнутог – дала препоруке за њихову конкретну примену, као и могуће правце даљег развоја установљене методологије.

Позивајући се на све наведено, закључујемо да је примењена, ново–изведена трипартитна методологија истраживања обезбедила квалитет добијених резултата, као и да су изабране неучне методе омогућиле испуњење постављених циљева истраживања и верификацију постављених научних хипотеза.

3.4. Применљивост остварених резултата истраживања

Будући да докторска дисертација кандидаткиње Александре В. Мокрањац истражује процесе настајања нових концепата стамбених урбанитета Београда последње трећине двадесетог века, из утицајног угла пројектантских приступа и оријентација јасно дефинисаног критичког односа према модернизму, првенствено – типо–морфологије и типологије, али и других компаративно–теоријски експериментално постулираних приступа, применљивост остварених резултата очекивана је на два нивоа – теоријском и практичном.

Теоријски план применљивости остварених резултата истраживања чине најпре уочавање досад недовољно вреднованих појава у структури стамбеног окружења – нових концепата стамбених урбанитета, затим – формирање адекватне композитне методологије неопходне за њихово издвајање

из корпуса стандардне масовне стамбене продукције, потом и за њихову критичку анализу и тумачење. Истраживање стога доприноси бољем разумевању укупности процеса пројектовања – продубљивањем сазнања о начинима на који сплетови најразличитијих, условљавајућих утицаја доприносе усмеравању и профилисању архитектонских – наоко тек сензибилитета, који се пак – уз претпоставку пројектантске упорности у сталном постављању истраживачких циљева унутар пројектних задатака – материјализују резултирајући квалитативним скоковима архитектонско–урбанистичких остварења, те, дакле и праксе – потврђујући тиме нераскидиву везу теоријског и практичног плана деловања пројектаната. Значајан допринос Дисертације представљају и сви слојеви истраживачко–теоријских приказа и сагледавања – тумачећи и доносећи кључне цитате из бројних релевантних студијских проучавања еминентних аутора изворно на страним језицима, интегрално непреведеним на српски језик, почевши од сабраних дела Ле Корбизјеа и Жанереа (издатим 1930/1935–1965), преко аутора типо–морфолога и типолога, архитекта Алена Калхуна, Рафаела Монеа, Ентонија Видлера, Дагласа Келбауха, Оскара Њумана, као и публицисткиње Џејн Џејкобс. Битно поље применљивости остварених резултата истраживања огледа се и „у јачању *капацитета* пре свега *пројектантске унутар–дисциплинарности*, као и могућег интердисциплинарног ширења круга пројектантских компетенција, једнако мотивисаних *стварањем кохерентнијих и целисходнијих*, тиме и *хуманијих урбанитета*.“ Систематичном критичком анализом различитих видова пројектантских методологија, предметно истраживање пружа непосредан увид у сложеност позиције архитекте као константу професионалног опредељења. Свим досад поменутих – указује се предметна Дисертација и као могући предложак наставе архитектонско–урбанистичког пројектовања.

Допринос истраживања на практичном плану визиран је на најмање три нивоа. Имплицитно, усмерен ка будућности – јер предочена „комплексна компаративна критичка–аналитичка методологија омогућава даља разматрања појава и промена у градским ткивима, пре свега у циљу заустављања ерозије урбанитета, и надати се – побољшања укупног нивоа вредности урбаног окружења.“ Непосреднији вид – усмерен на очување вредности архитектонског наслеђа – подразумевао би конкретно деловање у правцу „*неодложне нужности предузимања потребних институционалних корака ради заштите и очувања Јулиног брда и Блока 19а као трајног културног добра*.“ Поготову стога што, према документованим закључцима управо *нови концепти стамбених урбанитета – трајно издавају* Београд, дајући му *предност* на мапи нешто каснијих покушаја широм Планете да се успоставе нова, делотворнија полазишта“ за подизање нивоа перформативности домена колективне станоградње. Будући да резултати истраживања доприносе разумевању ужег и ширег контекста настајања архитектуре те и могућност симултаног кретања и сагледавања сложености архитектонско–урбанистичке праксе на микро и макро нивоу указује се и *трећи вид* практичне применљивости резултата истраживања. Остварив је кроз могуће и очекиване интердисциплинарне одјеке, јер представљен методолошко–интерпретативни поступак расветљава сложености и међуусловљености аспеката пројектовања и грађења – преплетених скупова паритета етичких и естетских, друштвених и економских, нормативних и техничко–технолошких, те поларизованих професионалних чинилаца – са јединственим пројектантским наративима и приступима.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Докторска дисертација „Улога типо–морфологије у новим концептима стамбених урбанитета Београда последње трећине XX века“ Александре В. Мокрањац, дипломираног инжењера архитектуре, потврђује висок степен кандидаткињиних способности за самосталан научно–истраживачки рад. Уочивши, издвојивши и адекватно дефинишући тему, предмет и проблематику истраживања, кандидаткиња је развила сложен, специфичан, трипартитан критичко–аналитички

методолошки поступак, у унутардисциплинарном пројектантском домену, а који је омогућио проверу постављених научних хипотеза и њихову потврду. Потребну вештину владања различитим методама научног истраживања и повезивања знања, кандидаткиња је показала упоредно приказујући и сучељавајући разнородне правце и школе архитектонског мишљења и деловања, а теми примерено – износила је значајна сазнања из области социологије, уметности и философије. Критичким прегледом и систематизацијом кључних концепата базираних на широком избору референтне литературе, кандидаткиња је поставила теоријски оквир истраживања који је послужио као платформа за селекцију и критичку анализу у примерима студија случаја – урбанитета Јулино брдо и Блок 19а. Трагајући даље, проширујући и продубљујући своја истраживачка питања – кандидаткиња је предочила и резултате истраживања три додатна студијска пројекта којим је успела у највећој мери да рстумачи сложене пројектантске процесе у спрези са личним ауторским стремљењима и експерименталним истраживањима који су коначно и уродили новим концептима стамбених урбанитета Београда последње трећине двадесетог века. Кандидаткиња је у свим фазама Дисертације показала способности – од свеобухватног постављања концепта истраживања, преко издвајања, обраде, примене и систематизације добијених сазнања, до интерпретације резултата – извођењем релевантних научних закључака у оквирима постављене теме.

Својим радом на Дисертацији, кандидаткиња је показала да поседује специфична знања из наведених научних области, затим – да уз способност препознавања кључног проблема поседује удвојен капацитет демонстрирања вештине одабира, надградње и примене адекватне научне методологије, и напоскон – способност интерпретације добијених сазнања у циљу извођења релевантних закључака.

Увидом у целокупан рад изложен у докторској дисертацији „Улога **типо-морфологије у новим концептима стамбених урбанитета Београда последње трећине XX века**“, и на основу научно–истраживачких резултата, Комисија закључује да кандидаткиња Александра В. Мокрањац поседује неопходна знања и способности за успешан научно–истраживачки рад, и да ће на тај начин допринети развоју савремене теорије и праксе области – Архитектура, односно уже научне области – Архитектура и урбанизам.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Комисија сматра да докторска дисертација „Улога **типо-морфологије у новим концептима стамбених урбанитета Београда последње трећине XX века**“ кандидаткиње Александра В. Мокрањац – примарно доприноси развоју научне области Архитектура и урбанизам, у ужој области Архитектонско пројектовање и савремена архитектура. Разликују се, у том смислу два усмерења – методолошки план и домен унутардисциплинарности архитектуре као пројектантске праксе. Секундарно поље доприноса Дисертације односи се на посебне оријентације архитектуре – у распону од стварања предуслова за заштиту градитељског наслеђа до поља очекиваних интердисциплинарних одјека и културолошких импликација, с обзиром на представљена новија сазнања и истраживања везана за – модернизам, типологiju и типологију – области о којим иначе превладавају ставови јавног мњења, недовољно стручно утемељени. Основни научни доприноси које је кандидаткиња остварила јесу у домену оригиналног, композитног методолошког апарата, затим у истраживачки профилисаном начину интерпретације резултата чиме је истраживање продубљивано до нивоа добијања употпуњених одговора на постављена истраживачка питања, као и у занемареном пољу *унутардисциплинарности* архитектуре у ширем смислу, чиме се с једне стране јачају капацитете

струке, снаге и ингеренције архитектата–пројектаната, заузврат – подижући ниво захтева који они сами пред себе морају стављати.

Значајни остварени доприноси Дисертације на методолошком плану очитују се у специфичним аспектима

- Истраживачко–теоријски приказ и сагледавања – тумачења референтне литературе из области архитектонско–урбанистичког пројектовања
- Поступно конципирање и надслојавање проучаваних архитектонских школа и приступа све до формирања композитне, трипартитне методологије – интегрисаних типоморфолошких, типолошких и модернистички предложака најпогоднијих за критичку анализу предмета истраживања;
- Дефинисање архитектонско–урбанистичког теоријског оквира за критичку анализу појава нових концепата стамбених урбанитета Београда последње трећине двадесетог века, систематизоване анализе стручних појмова из три различите школе архитектуре, од којих прве две – типоморфолошка и изворна типолошка у релативној сагласности, док им је трећа, модернистичка – директно супротстављена;
- Издвајање и уобличавање карактеристичних аспеката и њихово формулисање у релевантне критеријуме – како за одабир студије случаја, тако и за потоњу интерпретацију слојева истраживања, и који разрешавају питања узрочно–последичне повезаности и међузависности паритета – а) етичких и поетичких пројектантских опредељења, б) особених пројектантских концептуалних полазишта и захтева и следствено – изграђених стамбених средина, в) поетичких нивоа и техничко–технолошких задатости процеса пројектовања и остварених архитектонско–урбанистичких целина, и другог;
- Инсистирање на „интегралном посматрању стамбених објеката искључиво у корелацијама са слободним припадајућим, њима дефинисаним спољним просторима – *реално архитектонско–урбанистичким словима*“ уместо апстрактних, тек *номинално* архитектонско–урбанистичким;
- Ближе одређење и образложено постулирање нових концепата стамбених урбанитета као „*комплексније осмишљених, пожељних нових стамбених средина и окружења, чији и матрични план и просторни израз обилују динамичким композиционо–организационим својствима, за разлику од модернистичке статичности становања, блокираног у домену пасивног.*“
- Верификација и употпуњавање резултата истраживања добијених студијама случаја – допунским истраживањима релевантних студијских пројеката.

Постигнуте научне доприносе Дисертације у домену *унтардисциплинарности* архитектуре као пројектантске праксе могуће је пратити трагом следећих аспеката

- Дефинисање и теоријско разјашњење релација између методологије пројектовања стамбених целина и међуусловљености и прожимања плана концептуализације и реализације – условљених степеном критичког одређења/односа пројектанта према устаљеним праксама станоградње;
- Издвајање и анализа релевантних експерименталних студијских пројеката – и функционално и техничко–технолошки конципираних тако да умешношћу аутора–пројектаната омогућавају даље усавршавање почетног модела, прилагођавање и надградњу у поступцима конкретизације ради практичне примене;
- Идентификовање и избор референтних критичких, теоријских тема – преокупација пројектанта, које се повратно рефлектују на његов/њихов процес пројектовања.

Остварени научни доприноси Дисертације у области посебних оријентација архитектуре – у распону од стварања предуслова за заштиту градитељског наслеђа до поља очекиваних интердисциплинарних одјека и културолошких импликација испољавају се кроз следеће групе тема

- Издвајање и представљање „егменатног плана одабраних, својеврсних хрестоматијских потцелина поларизованих архитектонских предложака и платформи“ – са кључним цитатим релевантних студијских проучавања еминентних аутора изворно на страним језицима, интегрално непреведеним на српски језик (Ле Корбизје и Жанере (1930/1935–1965); Калхун; Монео; Видлер; Келбаух; Њуман, Џејкобс и други) и других критичких настојања попут изворно грађанске кампање Таунскејп, укључујући и корпус критичко–теоријских студија аутора–припадника Београдске школе архитектуре;
- Систематизација грађе о урбанитету Јулион брдо – аутора Милана Лојанице, Боривоја Јовановића и Предрага Цагића – девастирани, практично непостојеће пројектне документације, са научним тумачењем важности њених, у Планетарним размерама јединствено постигнутих архитектонско–урбанистичких вредности – коју је потребно ставити под заштиту;
- Систематизација релевантне грађе са научним тумачењем важности урбанитета Блок 19а – аутора Милана Лојанице, Боривоја Јовановића и Предрага Цагића – у смислу такође Планетарно јединствене архитектонско–урбанистичке целине коју је потребно ставити под заштиту;
- Систематичан приказ са тумачењем теме подстандардних станишта Београда средине двадесетог века.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

Сумирањем резултата предочене анализе докторске дисертације „Улога типоморфологије у новим концептима стамбених урбанитета Београда последње трећине XX века“ кандидаткиње Александре В. Мокрањац, Комисија наглашава да је у предметном раду, одабраној теми примернео – примењено више научно заснованих метода истраживања. Полазећи од анализе садржаја и систематизације теоријских полазишта и оквира, образован је и верификован оквир методолошко–интерпретативног предлошка, и то – сложен, трипартитном, пре свега типоморфолошким и типолошким методологијом научног истраживања са примерним елементима модернистички постулиране архитектонске анализе, истраживачки унапређиване пројектантским доприносима аутора Београдске школе архитектуре/станована, као и методом студије случаја. Композитним методолошким апаратом потврђени су и допуњени критеријуми за избор студија случаја, суцесивно и полазне хипотезе истраживања. Продубљеним додатним разматрањима три студијска пројекта доказана је битност неговања трајних пројектантских интересовања, те повратно расветљена одатле произашли ауторски капацитети да у оквирима пројектног задатка истог за све учеснике архитектонско–урбанистичког конкурса – постављају оправдане, додатне истраживачке циљеве, исправљајући неделотворности устаљених пракси кроз експеримент и немале сопствене ризике уношења спектра новог и неочекиваног, и то у домену колективне масовне станоградње, у модернизму квалификоване као – пасивне функције. Комисија стога, дакле утврђује да остварени научни доприноси представљају унапређење постојећих научних и практичних сазнања и теорија у погледу и у прилог разумевања сложености нових концепата стамбених урбанитета Београда последње трећине двадесетог века, пружајући увиде и могућности правилнијег сагледавања и вредновања високих градитељских достигнућа изузетних аутора, архитекта нашег поднебља.

Комисија потврђује иновативност предметне Дисертације – како у предложеном методолошко–интерпретативном предлошку заснованом на научној аргументацији и сложеном, за потребе изведеног

истраживања посебно профилисаном методолошком поступку, логичне применљивости повезивањем теоријских, примењених и практичних пројектантских знања у домену архитектонско–урбанистичког пројектовања, те њиховом прецизном позиционирању у односу на тему нових концепата стамбених урбанитета Београда последње трећине двадесетог века, из утицајног угла улоге принципа типоморфологије и типологије. Резултати истраживања представљају јединствен научни допринос истраживачком контексту у домену теорије архитектуре и методологије архитектонско–урбанистичког пројектовања. Такође – избором и обимом коришћене литературе на енглеском, француском и српском језику, као и према референтности теме, те иновативног посматрања наших стамбених средина упоредно са приближно истовременим и продукционо упоредивим реализацијама Европе и света, и валидним доказима предности изузетних реализација стамбених целина Јулиног брда и Блока 19а – оба урбанитета ауторског тима архитеката Милана Лојанице, Боривоја Јовановића и Предрага Цагића – у односу на посматран Планетарни контекст. Ценећи вишеструко потврђене истраживачке компетенције кандидаткиње, Комисија износи став да основни домен доприноса надилази професионалне оквире искључиво наше архитектонске средине – и тиче се интернационалног истраживачког контекста.

4.3. Верификација научних доприноса кандидаткиње Александре В. Мокрањац

M20 / РАД У НАЦИОНАЛНОМ ЧАСОПИСУ МЕЂУНАРОДНОГ ЗНАЧАЈА

M24 Mокрањац, Aleksandra. “The Architect Milan Lojanica’s Belgrade *realm and visions* – From a graduation project to Julino brdo and Goclav, 1962-1972”, *Spatium*, 36, 2016, 34–45.

M34 / САОПШТЕЊЕ СА МЕЂУНАРОДНОГ СКУПА ШТАМПАНО У ИЗВОДУ (РЕЦЕНЗИРАН АПСТРАКТ)

M34 Mокрањац, Aleksandra. “Challenging Scholarly Knowledge on Studenica Church: Reconsideration of the Raska School Architecture” – апстракт рада рецензиран и прихваћен 18. јула 2017. за презентацију на “71st Annual International Conference of the Society of Architectural Historians (SAH)”¹ (April 18-22, 2018, St. Paul, Minnesota)².

M41 / ЛЕКСИКОГРАФСКА ЈЕДИНИЦА У НАУЧНОЈ ПУБЛИКАЦИЈИ ВОДЕЋЕГ НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА

M41 Мокрањац, Александра. „Град“, у *Речник појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*, том I, (А–Б), академик Милан Лојаница, ур. (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2014), 434–442.

M41 Мокрањац, Александра. „Варош“, у *Речник појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*, том I, (А –Б), академик Милан Лојаница, ур. (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2014), 339–341.

M41 Мокрањац, Александра. „Војна архитектура“, у *Речник појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*, том I, (А–Б), академик Милан Лојаница, ур. (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2014), 370–390.

M41 Мокрањац, Александра. „Елизабетанска архитектура“, у *Речник појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*, том II, (Е–К), академик Милан Лојаница, ур. (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2020), 68.

M41 Мокрањац, Александра. „Ентеријер“, у *Речник појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*, том II, (Е–К), академик Милан Лојаница, ур. (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2020), 86–88.

¹ 71. Међународна конференција Удружења историчара архитектуре.

² ... (18–22. април 2018, Сент Пол, Минесота, САД). Рад није у целини завршен ни презентован на Конференцији – из објективних разлога ауторкиног/кандидаткињиног (А. М) недостатка времена и средстава за пут и боравак у САД.

- M41 Мокрањац, Александра.** „Ескалатор“, у *Речник појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*, том II, (Е-К), академик Милан Лојаница, ур. (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2020), 11.
- M41 Мокрањац, Александра.** „Еуритмија“, у *Речник појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*, том II, (Е-К), академик Милан Лојаница, ур. (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2020), 140.
- M41 Мокрањац, Александра.** „Земунџа“, у *Речник појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*, том II, (Е-К), академик Милан Лојаница, ур. (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2020), 191.
- M41 Мокрањац, Александра.** „Индустријска архитектура“, у *Речник појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*, том II, (Е-К), академик Милан Лојаница, ур. (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2020), 296–303.
- M41 Мокрањац, Александра.** „Инжењерске грађевине“, у *Речник појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*, том II, (Е-К), академик Милан Лојаница, ур. (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2020), 402.
- M41 Мокрањац, Александра.** „Канон у архитектури“, у *Речник појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*, том II, (Е-К), академик Милан Лојаница, ур. (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2020), 432.
- M41 Мокрањац, Александра.** „Касарна“, у *Речник појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*, том II, (Е-К), академик Милан Лојаница, ур. (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2020), 508–509.
- M41 Мокрањац, Александра.** „Колиба“, у *Речник појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*, том II, (Е-К), академик Милан Лојаница, ур. (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2020), 511.
- M41 Мокрањац, Александра.** „Колосални ред“, у *Речник појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*, том II, (Е-К), академик Милан Лојаница, ур. (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2020), 521–522.
- M41 Мокрањац, Александра.** „Комозиција у архитектура“, у *Речник појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*, том II, (Е-К), академик Милан Лојаница, ур. (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2020), 532–533.
- M41 Мокрањац, Александра.** „Конструкција“, у *Речник појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*, том II, (Е-К), академик Милан Лојаница, ур. (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2020), 533–534.
- M41 Мокрањац, Александра, Николић, Марко.** „Косник“, у *Речник појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*, том II, (Е-К), академик Милан Лојаница, ур. (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2020), 576–577.
- M41 Мокрањац, Александра.** „Купола“, у *Речник појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*, том II, (Е-К), академик Милан Лојаница, ур. (Београд: САНУ и Завод за уџбенике, 2020), 638–640.

M42 / МОНОГРАФИЈА НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА

M42 Мокрањац, Александра. *Антологија Архитектуре и Цивилизације* (Београд: Службени гласник, 2012). [Образложење – Рецензенти монографије су академици САНУ, архитекти – Ђорђе Злоковић, Милан Лојаница и Бранислав Митровић; књига у избору од десет за Награду³ града Београда (2012); Наград УЛУПУДС 2012, на 57. Међународном Сајму књига у Београду, за научну есејистику; Годишња награда УЛУПУДС (2013); књига увршћена у референтну литературу *Речника појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*; на предлог ОЛМУ-САНУ, књига промовисна у Галерији науке и техника САНУ, 16. децембра 2013, међу говорницима академик Бранислав Митровић.]

³ Категорија – Друштвене и хуманистичке науке.

M43 / МОНОГРАФСКА БИБЛИОГРАФСКА ПУБЛИКАЦИЈА ИЛИ МОНОГРАФСКА СТУДИЈА

M43 Мокрањац, Александра. *Град и храм – Храмови и градови у нама* (Београд: Службени гласник, 2015). [Образложење – Рецензенти академици САНУ – Бранислав Митровић, архитект и Миро Вуксановић, књижевник, Управник Библиотеке САНУ и председник Матице српске; Наград УЛУПУДС 2015, за најбољу књигу у категорији теорије архитектуре на 60. Међународном Сајму књига у Београду; књига увршћена у референтну литературу *Речника појмова ликовне уметности и архитектуре САНУ*; на предлог ОЛМУ-САНУ, књига промовисана у Галерији науке и технике САНУ, 9. марта 2017, међу говорницима академик Бранислав Митровић, прочитана рецензија академика Мира Вуксановића.]

M44 / РАД У ИСТАКНУТОМ ТЕМАТСКОМ ЗБОРНИКУ ВОДЕЋЕГ НАЦИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА

M44 Мокрањац, Александра. “Истраживања и рефлексije академика Милана Лојанице о најнижем стамбеном фонду Београда друге половине двадесетог века”, *Становање Рома у Србији: стање и изазови*, академик Тибор Вараци и др Злата Вуксановић-Мацура, ур. (Београд: САНУ, 2017), 201-228.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

Ценећи све претходно изложено, а на основу прегледа и анализе Дисертације кандидаткиње Александре В. Мокрањац, Комисија констатује да је Дисертација написана у складу са одобреном темом, да испуњава научне критеријуме и пружа допринос ужој научној области *Архитектура и урбанизам*, како контекстуализациојм теме, тако и успостављањем научних основа и формирањем оригиналног методолошко–интерпретативног предлошка–модела упоредне критичке анализе урбаних склопова, номинално – нових концепата стамбених урбанитета Београда последње трећине двадесетог века, као и степеновања нивоа улога типолозије и типологије у њиховом настајању. Комисија затим констатује да су структура дисертације, проблем и предмет истраживања, примењени научни методи и научне хипотезе у складу са пријавом теме за коју је Универзитет у Београду дао сагласност. Утврђује се да докторска дисертација у потпуности задовољава научне критеријуме, како у погледу квалитета и научне аргументације, тако и у погледу остварених резултата, научних доприноса и применљивости добијених резултата у даљим истраживањима. Постигнута оригинална методологија испитивања урбанитета у даљем развоју поступка и верификације може се примењивати и у новим истраживањима. Примена резултата предметног истраживања могућа је у архитектонској и урбанистичкој пракси и односи се, са једне стране – на усмеравање процеса пројектовања применом предложених пројектантских аналитичких критеријума, поступака, тактика и модела, а са друге – на вредновање пројеката и реализација архитектонско–урбанистичких склопова ширег спектра намена.

Кандидаткиња је способна за самостални научно-истраживачки рад, што потврђује њено научно-истраживачко искуство стечено радом на свеобухватно конципираној и доследно финализованој Дисертацији, уз искуство активног учешћа у архитектонској пракси, верификовано научним радовима из области архитектуре, публикованим у међународним научним часописима. Комисија, у складу са свим наведеним, предлаже Наставном и научно-уметничком већу Архитектонског факултета Универзитета у Београду да се докторска дисертација наслова „Улога **типо-морфологије у новим концептима стамбених урбаниста Београда последње трећине XX века**“, кандидаткиње Александре В. Мокрањац, дипломираног инжењера архитектуре, прихвати, изложи на увид јавности и упути на коначно усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду.

У Београду, 28. септембра 2021. године

Чланови Комисије

Владимир Лојаница, члан Комисије
редовни професор, Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

академик Бранислав Митровић, члан Комисије
професор емеритус, Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

мр Васа Перовић, члан Комисије
редовни професор, Универзитет у Љубљани, Архитектонски факултет
(Univerza u Ljubljani Fakulteta za arhitekturo, Slovenia)